

DOI: <https://doi.org/10.36719/2706-6185/29/64-69>

Abdulla Mustafayev
Naxçıvan Dövlət Universiteti
mustafayevabdulla78@gmail.com
Ələkbər Cabbarlı
Naxçıvan Dövlət Universiteti
elekbercabbarli48@gmail.com

MÜASİR DÖVRDƏ ALİ MƏKTƏB MÜƏLLİMİNİN PEDAQOJİ FƏALİYYƏTİNİN XÜSUSİYYƏTLƏRİ

Xülasə

Məqalədə müasir şəraitdə ali məktəb müəlliminin pedaqoji fəaliyyətinin xüsusiyyətlərini təhlil etməyə cəhd göstərilmişdir. Mövcud ədəbiyyatların təhlil edilməsi əsasında tədqiqatçıların göstərilən məsələyə nəzəri və praktiki töhfələri müəyyən edilir, ali məktəb müəlliminin pedaqoji fəaliyyətini digər fəaliyyət növlərindən fərqləndirən xüsusiyyətlər üzə çıxarılır.

Müasir tədqiqatların elmi intellektinin təhlili əsasında ali məktəb müəllimlərinin fəaliyyətinin qnostik, kommunikativ, təşkilati kimi əsas komponentləri fərqləndirilir. Məqalədə bu komponentlərin ayrı-ayrılıqda göstəriciləri nəzərdən keçirilmişdir. Belə ki, kommunikativ komponentin formalaşmasının pedaqoji taktika, komanda və komandada işləmək, başqalarının (həm həmkarların, həm də tələbələrin) fikrinə hörmət etmək, tənqidi adekvat qəbul etmək bacarığı, qarşılıqlı yardıma və qarşılıqlı anlaşmaya hazır olmaq və s. kimi göstəriciləri nəzərdən keçirilmişdir.

Sübut edilmişdir ki, təşkilati komponentin formalaşmasının göstəriciləri müəllimin öz pedaqoji fəaliyyətini özünü təşkil etmək bacarığı, eləcə də şagirdlərin təlim-tərbiyə işini təşkil etmək bacarığı kimi qəbul edilməlidir.

Sübut edilmişdir ki, təhsilin keyfiyyətinin hazırkı vəziyyəti məzunun səriştələrinin səviyyəsinə, layihə qurma, proqnozlaşdırma və s. bacarıqlarına cəmiyyətin artan tələbləri ilə gücləndirilir.

***Açar sözlər:** pedaqoq, ali təhsil müəssisəsi, pedaqoji fəaliyyət, pedaqoji fəaliyyətin struktur komponentləri, ali məktəb müəllimi, peşəkar mobil ali məktəbin müəllimi*

Abdulla Mustafayev
Nakhchivan State University
mustafayevabdulla78@gmail.com
Alekbar Jabbarli
Nakhchivan State University
alekbercabbarli@gmail.com

Features of the pedagogical activity of the higher school teacher in the modern era

Abstract

The article attempts to analyze the characteristics of the pedagogical activity of a higher school teacher in modern conditions. Based on the analysis of the available literature, the researchers' theoretical and practical contributions to the given issue are determined, and the features that distinguish the pedagogical activity of the higher school teacher from other types of activity are revealed.

Based on the analysis of the scientific intelligence of modern studies, the main components of the activities of higher school teachers are distinguished, such as gnostic, communicative, and organizational. In the article, the indicators of these components were considered separately. Thus, the pedagogical tactics of the formation of the communicative component, the ability to work in a team and in a team, respect the opinion of others (both colleagues and students), and the ability to

adequately accept criticism; readiness for mutual assistance and mutual understanding, etc. such indicators were considered.

It has been proven that the indicators of the formation of the organizational component should be considered as the teacher's ability to self-organize his pedagogical activity, as well as the ability to organize the educational work of students.

It has been proven that the current state of the quality of education depends on the level of the graduate's competencies, project building, forecasting, etc. skills are reinforced by society's growing demands.

Keywords: *educator, institution of higher education, pedagogical activity, structural components of pedagogical activity, high school teacher, professional mobile high school teacher*

Giriş

Tədqiqatın aktuallığı. Azərbaycan Respublikasının hərtərəfli inkişafı təhsil sisteminin inkişafı üçün də yeni strategiya axtarışını müəyyənləşdirmiş, ənənələrin, təcrübənin və innovasiyaların birləşdirilməsi istiqamətində əhəmiyyətli dəyişikliklərə səbəb olmuşdu. Bundan əlavə, bu, gələcək mütəxəssislərin peşəkar inkişafının vasitələri, metodları və yollarının axtarışını daha da stimullaşdırmışdı.

Ali təhsilin keyfiyyəti probleminin mövcud vəziyyəti məzunun səriştəlilik səviyyəsinə, onun layihələndirmə, proqnozlaşdırma qabiliyyətinə və s.-yə cəmiyyətin artan tələbləri ilə gücləndirilir. Ali təhsilin keyfiyyətini və səmərəliliyini şərtləndirən müxtəlif amillər arasında ən mühümü, şübhəsiz ki, müəllimin şəxsiyyətidir (İlyasov, 2018: 208).

Bir sıra əsərlərdə, məsələn, M.İlyasovun "Müəllim peşəkarlığı və pedaqoji səriştəliliyin müasir problemləri" və "Müəllimin pedaqoji ustalığı" adlı əsərlərində, Talib Paşayevin "Tarixin tədrisi: Tarixilik və müasirlik", V.A.Adolfun "Müasir müəllimin peşəkar səriştəsi", V.N.Quziyin "Pedaqoji peşəkarlıq: tarixi, metodoloji və nəzəri aspektlər", A.K.Markovun "Peşəkarlıq psixologiyası", L.M.Mutinanın "Müəllimin peşəkar inkişafının psixologiyası" və s. əsərlərdə ali təhsil müəssisələrində peşə-pedaqoji fəaliyyətin həyata keçirilməsinin və gələcək müəllimlərin psixoloji-pedaqoji hazırlığının təkmilləşdirilməsinin müxtəlif aspektləri açıqlanır (İlyasov, 2013: 216).

Ali məktəb müəllimi hər bir dərəcə hazırlaşarkən iş formalarını diqqətlə nəzərdən keçirməlidir ki, bunun sayəsində tələbələr mövzunun əsas məzmununu daha yaxşı öyrənər, bilik və bacarıqlarını daha da artırar, müxtəlif fəaliyyət növlərinə yiyələnər və nəticədə gələcək mütəxəssisin və vətəndaşın müəyyən keyfiyyətlərinin formalaşması güclənər.

Pedaqoji vəziyyətlərin təhlili əsasında pedaqoji vəzifələri görmək və formalaşdırmaq, onların həllinin optimal yollarını tapmaq bacarığı ali məktəb müəlliminin pedaqoji fəaliyyət sahəsində onun peşəkarlığına sübutdur. Amma şagirdlərlə iş prosesində müəllim üçün yaranan bütün mümkün vəziyyətləri əvvəlcədən təsvir etmək mümkün deyil (Paşayev, 2006: 280).

Bu məqalənin məqsədi ali məktəb müəlliminin pedaqoji fəaliyyətinin struktur komponentlərini müəyyən etməkdir. Məqalənin yazılmasında müəyyən edilmiş məqsədə çatmaq üçün qarşıya aşağıdakı vəzifələr qoyulmuşdur: 1. Ali məktəb müəlliminin pedaqoji fəaliyyəti probleminin öyrənilmə dərəcəsini təhlil etmək; 2. Ali məktəb müəlliminin pedaqoji fəaliyyətinin xüsusiyyətlərini araşdırmaq; 3. Ali təhsil müəssisəsi şəraitində tədris fəaliyyətinin struktur komponentlərinin xüsusiyyətlərini müşahidə etmək (Adolf, 1998: 309).

Materialın təqdimatı: Pedaqoji fəaliyyətin səmərəli həyata keçirilməsi üçün ali məktəbin müasir müəlliminə funksiyaları, pedaqoji fəaliyyətin strukturunu və onun əsaslarını başa düşmək, komponentləri, öz pedaqoji hərəkətlərini və peşə əhəmiyyətli bacarıqlarını təkmilləşdirə bilmək, peşəkar həyata keçirilməsi üçün zəruri olan psixoloji keyfiyyətləri inkişaf etdirmək olduqca vacibdir. Pedaqoji fəaliyyətin bu cəhəti A.İ.Kuzminskinin "Ali təhsildən sonrakı pedaqoji təhsil: nəzəriyyə və təcrübə" (Kuzminskiy, 2002: 75-77), V.A.Slasten və L.S.Podımovanın birgə yazdıqları "Pedaqogika: innovativ fəaliyyət" (Slastenini, Podımovna, 2004: 39-43) adlı əsərlərində tədqiq edilmişdir.

Bəzi metodistlərə görə, pedaqoji fəaliyyətin hər bir komponenti öz daxili bazasında tərbiyənin metod və vasitələrinin birləşməsini və onun təşkilati formalarının seçilməsini əks etdirən yaradıcı elementi ehtiva edir. Yeni nəticə əldə etmək və tələbələrə öyrətmək üçün hər bir müəllim əvvəlcə material axtarır, problemin tendensiyasını, qanunauyğunluğunu və ya yenidən qurulmasını müəyyən etmək üçün əsas ola biləcək bilikləri toplayır, onları ümumiləşdirir, sonra konkret formada icrası haqqında qərar qəbul edir və nəzarəti (yoxlamayı) həyata keçirir. Müəllim şagirdə yeni biliklər verməklə onun kəşf etmək qabiliyyətinə inamını gücləndirir (Bespalko, 1989: 190).

Müəllimin şagirdlərə təxmin etməyi və ya fərziyyə irəli sürməyi öyrətməsi onların intuiziyalarını yoxlamalarına, təklif olunan fikri daha məntiqli təhlil etmələrinə səbəb olur. Təlim prosesində müsbət emosiyaların (sürpriz, sevinc, rəğbət, uğur və s.) nümayiş etdirilməsi yolu ilə şagirdlərin özünə və problemləri həll etmək bacarığına olan inamı formalaşdırmaq mümkündür. Müəllim hər cəhətdən tələbənin məqsədləri, vəzifələri və onların həlli vasitələrini müstəqil seçmək istəyini stimullaşdırır. Z.F.Esarevin fikrincə, ali məktəb müəlliminin pedaqoji fəaliyyətinin strukturu konstruktiv, təşkilati, kommunikativ və tədqiqat (qnostik) komponentlərindən ibarətdir (Esareva, 1975: 14).

Tədqiqatçılar müəyyən edilmiş komponentləri aşağıdakı kimi xarakterizə edirlər. Qnostik komponent müəllimin peşəkar fəaliyyətinin əsasını təşkil edən idrak fəaliyyətinin həyata keçirilməsinə yönəlmiş bilik və bacarıqlar sistemini təmin edir. Bu komponent müəllimin tədqiqat fəaliyyətinə nüfuz edir, çünki o, öz pedaqoji fəaliyyətinin nəticələrinin, təhsil prosesinin, tələbələrin təhsil nailiyyətlərinin səviyyəsinin diaqnostikasına, təhlilinə, özünü təhlilinə yönəldilmişdir. O, müəllimin pedaqoji fəaliyyətində yaradıcılıq səviyyəsinə təsir göstərdiyi üçün bütün digər komponentlərin əsasını təşkil edir. Qnostik komponentə təlim, təhsil və tərbiyənin məqsədləri, müəllimin tədris etdiyi fənlər barədə biliklər, təlimin prinsip və texnologiyalarını öyrənmək, öyrədici və tərbiyəedici xarakter daşıyan məşğələlər daxildir (9).

Ali məktəb müəlliminin pedaqoji fəaliyyətinin konstruktiv komponenti müəllimin fəaliyyətində mühüm vəzifələrin həyata keçirilməsini, yəni, oxuduğu kursların strukturlaşdırılmasını, mövzu üçün xüsusi tədris materialının seçilməsini, konkret vəziyyət üçün ən effektiv metodların, formaların, texnikaların seçilməsini, tədris və tədqiqat işlərinin planlaşdırılmasını təmin edir. Konstruktiv komponent qarşıdakı məşğələni hazırlamaq üçün əməliyyatlar komplektini nəzərdə tutur (10).

Təşkilati komponent öz pedaqoji fəaliyyətini, tələbələrin təlim və tərbiyəsi prosesini və özünü təşkil etməyə xidmət edir.

Kommunikativ komponent ali məktəb müəlliminin bütün növ pedaqoji fəaliyyətinin həyata keçirilməsini təmin edir. Kommunikativ komponent şagirdlərlə qarşılıqlı ünsiyyət prosesi zamanı fəaliyyət göstərmək üçün əməliyyatlar komplektini nəzərdə tutur (Nəzərov, 2012: 18). Şagirdlər, müəllim yoldaşları, rəhbərlik, valideynlər və s. ilə əlaqələrin qurulmasının asanlıq müəllimin ünsiyyət səviyyəsindən və ünsiyyət tərzindən asılıdır. Müəllim özünün ünsiyyət bacarığı sayəsində tədris xarakterli məlumatları şagirdlərə çatdırır, onların tədris-idrak fəaliyyətini aktivləşdirir, digər alimlərlə elmi əlaqələr qurur, öz nəşrlərində tədqiq olunan elmi problemə dair müxtəlif elmi mövqeləri, baxışları, mülahizələrini işıqlandırır. Bununla belə, müəlliflər qeyd edirlər ki, pedaqoji fəaliyyətin hər bir komponenti ali məktəb müəllimindən həm də xüsusi bilik, bacarıq və vərdislərə yiyələnməyi tələb edir. Digər alimlər pedaqoji fəaliyyəti ali məktəb müəlliminin öz fəaliyyətini həyata keçirməsi üçün lazım olan bacarıqlar aspektində tədqiq etmişlər (Kryaqzhde, 1981: 78-89). Empirik tədqiqatlar vasitəsilə N.V.Kuxarev aşağıdakı bacarıqları ayırd etmişdir: məlumatın qurulması (konstruktiv komponent); təhsil alanların onlar üçün faydalı fəaliyyət növünə cəlb edilməsi (təşkilati komponent); öyrənmək üçün əks istəklərin təmin edilməsi (stimullaşdırıcı və motivasiya komponenti); təhsil prosesində sağlam mikroiqlimin yaradılması (kommunikativ komponent); rəyin təmin edilməsi (kommunikativ-tədqiqat komponenti), idrak-modelləşdirmə və konstruktiv-modelləşdirmə (Kryaqzhde, 1981: 91-94). Həm pedaqoji fəaliyyətin təriflərinin müxtəlifliyini, həm də onun strukturunun öyrənilməsi elmi yanaşmaların çoxluğunu qeyd etmək çətin deyil. Yuxarıdakı fikirləri nəzərə alaraq qeyd etmək istərdik ki, ali məktəb müəlliminin pedaqoji fəaliyyətini digər fəaliyyət növlərindən fərqləndirən özəlliyi ondan ibarətdir ki, o: A)

Obyekt özünü inkişaf etdirmək, özünü təkmilləşdirmək, özünü öyrənmək üçün öz fəaliyyətinin subyekti kimi çıxış edir, belə ki, şagirdin daxili qüvvələrinə, potensialına və ehtiyaclarına cavab vermədən pedaqoji proses səmərəli ola bilməz; B) Onun üçün peşəsinin yüksək muxtariyyəti, artan peşəkar məsuliyyət dərəcəsi, ölkə iqtisadiyyatının inkişafı, insanın şəxsi yüksəlişi xarakterikdir; C) Təbiətə çoxfunksiyalı fəaliyyət (müəllim daim bir neçə funksiyanı yerinə yetirir: müəllim, tərbiyəçi, tədqiqatçı, rəhbər və s) (Kirdyankina, 2011: 27).

Pedaqoji fəaliyyətin xüsusiyyətləri ali məktəb müəllimindən iş növlərini tez-tez dəyişməyi və eyni zamanda vaxtaşırı eyni işə qayıtmağı tələb edir. Müəllimin uzun əsrlər boyu fəaliyyəti mövcud biliklərin, mənəvi-mədəni dəyərlərin, ali fəaliyyət modellərinin qorunub saxlanmasına və ötürülməsinə, ali mədəniyyət naminə intellektin inkişafına yönəlmişdir. Son vaxtlara qədər müəllim yeganə bilik mənbəyi idi və peşəkar kadr hazırlığı sistemi cəmiyyətin ahəngdar inkişaf etmiş şəxsiyyət formalaşdırmaq üçün sosial sifarişini yerinə yetirirdi (Bondarevskaya, 2000: 320).

Cəmiyyətin demokratikləşməsi, əmək bazarının tələbləri və s. ali təhsilin tədris proqramlarının şaxələndirilməsinə, təhsil sahəsində innovativ proseslərin aktivləşdirilməsinə, tədris prosesinin fərdiləşdirilməsinə, fənlərarası inteqrasiyaya, təhsil sistemində dəyişikliklərə yönəlmiş yeni ali təhsil modelinə keçidə səbəb oldu. Buna görə də rəqabət qabiliyyətli mütəxəssislərin peşəkar hazırlığı və peşəkar mobilliyi sisteminin tətbiqi yolu ilə universitetlərin bazar mühitinə uyğunlaşdırılması zərurəti yarandı. Bu, öz növbəsində, ali məktəb müəlliminin funksiyalarını əsaslı şəkildə dəyişdirir, onun fəaliyyətini tədris prosesi subyektinin ehtiyac və bacarıqlarının formalaşmasına şərait yaratmağa, ictimai şüurun bütün formalarının normalarını təmin etməyə istiqamətləndirir (Gromkova, 1994: 105-109).

Məlumdur ki, ali məktəbdə pedaqoji fəaliyyət müəllim və tələbələr arasında pedaqoji (xüsusi təşkil edilmiş) qarşılıqlı əlaqənin (qarşılıqlı hərəkətlərin) həyata keçirilməsinə yönəlmiş fəaliyyətdir. M.T.Gromkova qeyd edir ki, təhsil müəssisəsində real praktikada davranışın sosial-mədəni modeli kimi öyrənilən şüurlu fəaliyyət texnologiyasının mənimsənilməsi üçün süni şərait yaradılır. Hər bir şagird (dinləyici) bu modelə inteqrasiya olunur və şüurlu fəaliyyət texnologiyasına yiyələnir (Gromkova, 1994: 341; 16).

Ali məktəb müəlliminin fəaliyyəti yüksək ictimai əhəmiyyətə malikdir və dövlətin yaradılmasında, milli şüurun və Azərbaycan cəmiyyətinin mənəvi mədəniyyətinin formalaşmasında mərkəzi yerlərdən birini tutur. Müasir dövrdə ali məktəbin müəllimi müəllim olmaqla, yəni biliyi ötürən, tələbə fəaliyyətini stimullaşdıran, bilik və bacarıqları formalaşdıran olmaqla yanaşı, eyni zamanda, həm pedaqoq (şagirdin şəxsiyyətinin hərtərəfli inkişafını həyata keçirir, peşəkar və psixoloji keyfiyyətləri formalaşdırır), həm alim (tədris etdiyi fənnin sahəsi üzrə elmi tədqiqatlar aparır), həm rəhbər (sınıf dərslərini təşkil edir, tələbələrin müstəqil işini stimullaşdırır və nəzarət edir), həm də ekspert və məsləhətçi (tələbəyə elmi informasiya dünyasında naviqasiya etməyə kömək edir) funksiyalarını daşıyır. Buna görə də, bu gün ali məktəb müəllimi bir çox funksiyaları, o cümlədən: təşkilati (lider, bilik, bacarıq, bacarıq labirintində bələdçi), informasiya (ən son məlumatların, ən son texnologiyaların daşıyıcısı), transformasiya (biliyin sosial əhəmiyyətli məzmununun fərdi bilik aktına çevrilməsi), indikativ-tənzimləyici (müəllimin bilik strukturu şagirdin bilik strukturunu müəyyən edir), səfərbərlik (təhsil obyektinin subyektə çevrilməsi, özünü-təhsil, özünü hərəkət, özünü təsdiq) funksiyalarını yerinə yetirir (Guziy, 2004: 243).

Müasir dövrdə pedaqoji prosesin daşıyıcısı olan ali məktəb müəllimlərinin qarşısında çox mühüm, eyni zamanda məsuliyyətli vəzifələr qoyulmuşdur. Belə ki, pedaqoji fəaliyyətin məzmununun təkmilləşdirilməsi, təlim prosesinin əsas başlıca məqsəd, mahiyyət və məzmununun düzgün şəkildə dərk edilməsi və s. olduqca mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Ali məktəb müəlliminin təşkilatçılıq bacarığı və onu reallaşdırma bilməsi pedaqoji fəaliyyətin məhsuldarlığının təmin edilməsinin əsasını təşkil edir (İlyasov, 2023).

Pedaqoji fəaliyyətin funksiyalarının həyata keçirilməsi prosesində aşağıdakı vəzifələr həll olunur: 1) Dizayn (pedaqoji fəaliyyətə olan tələbləri nəzərə alaraq tədris kursunun məqsədlərinin formalaşdırılması və dəqiqləşdirilməsi; qarşıya qoyulan məqsədləri nəzərə almaqla təlim kursunun planlaşdırılması; zehni məqsədlərin formalaşma mərhələlərini nəzərə almaq; kursda təhsil zamanı

tələbələr üçün mümkün maneələrin proqnozlaşdırılması və onların aradan qaldırılması yolları); 2) Konstruksiya (tələbə auditoriyasının onu qavramaq imkanlarını nəzərə alaraq dərs üçün materialın seçilməsi; qarşıya qoyulan məqsədlərə əsaslanan tapşırıqlar sisteminin seçilməsi və işlənilib hazırlanması; məqsəd, məzmun və şagirdlərin inkişaf səviyyəsindən asılı olaraq dərslərin rəşional strukturunun seçilməsi; fənlərarası əlaqələr nəzərə alınmaqla dərslərin məzmununun planlaşdırılması; tələbələrin müstəqil işləri üçün tapşırıqların hazırlanması; tələbələrin biliyinin qiymətləndirilməsi və nəzarəti sisteminin seçilməsi); 3) Təşkilatlanma (pedaqoji metodlardan istifadə, vəziyyətə adekvat; tələbələr tərəfindən fənnin fəal və müstəqil öyrənilməsi formalarının təşkili; köçürmə zamanı texniki təlim vasitələrinin tətbiqi; materialın aydın təqdimatı, əsas anlayışların vurğulanması, qanunauyğunluqlar, ümumi nəticələrin qurulması; kurs testlərinin yaradılması və s.); 4) Sosial-psixoloji tənzimləmə (şagirdləri sual verməyə həvəsləndirmək, müzakirələr aparmaq; tələbələrə intizamlı etmək; əməkdaşlıq mühitinin yaradılması; qrupun inkişaf səviyyəsindən qiymətləndirilməsi, liderlərin müəyyən edilməsi və qrupun qeyri-rəşmi strukturu; münaqişələrin konstruktiv həlli; pedaqoji təsir subyektlərinin psixoloji vəziyyətinin idarə edilməsi; tələbələrin idrak fəaliyyətinin aktivləşdirilməsi; psixi vəziyyətlərin özünü tənzimləməsi; həmkarlar, tələbələr, rəhbərliklə işgüzar əlaqələrin qurulması və saxlanması); 5) Refleksiya (inkişafın və özünüinkişafın səmərəliliyinin, məhsuldarlığının qiymətləndirilməsi subyekt tərəfindən özünü müşahidə, özünü əks etdirmə, özünü təhlil etməklə həyata keçirilir) (Kukharev, 1990: 159; Levina, 2001: 270).

Beləliklə, pedaqoji prosesdə əks olunma subyektlər (pedaqoji prosesin iştirakçıları) tərəfindən onların inkişafı, özünü inkişaf etdirmə vəziyyəti və bunun səbəblərini müəyyənləşdirmə prosesi və nəticəsi kimi müəyyən edilə bilər.

Pedaqoji fəaliyyətin refleksiv mahiyyəti onda özünü göstərir ki, müəllim şagirdlərin fəaliyyətini təşkil edərək özünə və öz hərəkətlərinə şagirdlərinin gözü ilə baxmağa, onların düşüncələrini, baxışlarını nəzərə almağa, daxili aləmini təsəvvür etməyə çalışır. Qarşılıqlı əlaqəni proqnozlaşdırən müəllim özünü bu qarşılıqlı əlaqənin və dialoqun iştirakçısı kimi qiymətləndirir (Markova, 308).

Pedaqoji refleks “qarşılıqlı əks etdirməyi”, pedaqoji proses iştirakçılarının qarşılıqlı qiymətləndirilməsini, müəllimin şagirdlərin daxili aləminə “nüfuz etməsini”, onların inkişaf vəziyyətinin müəyyən edilməsini nəzərdə tutur (Mitina, 1995: 408).

Nəticə

Müasir tədqiqatların elmi intellektinin təhlili əsasında ali məktəb müəlliminin fəaliyyətinin qnostik, kommunikativ, təşkilati kimi əsas komponentləri müəyyən edilir. Ali məktəb müəllimi funksiyalarının uğurla həyata keçirilməsi yalnız bütün komponentlərin formallığı şərti ilə mümkündür.

Yüz ildən də çox bundan əvvəl universitet qarşısında qoyulan vəzifələr bu gün də öz aktuallığını itirməmişdir. Müasir ali məktəb sosial-iqtisadi mühitdə baş verən dəyişikliklərə çevik reaksiya verə bilən, peşəkar fəaliyyətini yeni şəraitə tez uyğunlaşdırabilən mütəxəssis hazırlığı kimi yeni sosial sifarişlə üz-üzədir. Belə bir sifarişi isə ali məktəbin peşəkar professor-müəllim heyəti yerinə yetirə bilər.

Müasir ali məktəbin müəllimi ali təhsil müəssisəsindəki pedaqoji fəaliyyətə yeni prizmadan baxmağa imkan verən biliklər toplusuna malik olmalıdır. Bu gün elmi biliklərin yeganə “sahibi” kimi müəllimin rolu getdikcə azalır, əvəzində onun tələbənin elmi informasiya aləmində naviqasiyasına kömək edən ekspert və məsləhətçi rolu artır. Nəticədə peşəkar mobilliyin inkişafı problemi aktuallaşır.

Ədəbiyyat

1. İlyasov, M. (2018). Müəllim peşəkarlığı və pedaqoji sərəştəlliliyin müasir problemləri. Monoqrafiya. Bakı: “Elm və Təhsil”, 208 s.
2. İlyasov, M. (2013). Müəllimin pedaqoji ustalığı. Bakı: “Elm və Təhsil”, 216 s.
3. Paşayev, T. (2006). Tarixin tədrisi: tarixilik və müasirlik. Bakı, 280 s.

4. Adolf, B. (1998). Professionalnaya kompetentnost sovremennogo uchitelya: monografiya, 309 s.
5. Kuzminskiy, A.I. (2002). Pisyadiploma pedagogichna osvita: teoriya i praktika. Monografiya: ChDU, 288 s.
6. Slastenini, V.A., Podimova, L.S. (2004). Pedagogika: innovacionnaya deyatel'nost. Magistr, 221 s.
7. Esareva, Z.F. (1975). Vzaimodeystvie nauchnoy i pedagogicheskoy deyatel'nosti prepodavatelya universiteta, 20 s.
8. Bepalko, V.O. (1989). Slagaemie pedagogicheskoy tekhnologyy. Pedagogika, 190 s.
9. Kommunikativ qabiliyyətlər. <https://metodiktövsiyye.blogspot.com>
10. Pedaqoji texnologiyada müəllimin fəaliyyəti. <https://metodiktövsiyye.blogspot.com>
11. Nəzərov, A. (2012). Müasir təlim texnologiyaları (Mühazirə xülasələri). Dərs vəsaiti, 103 s.
12. Kryagzhde, P. (1981). Psixologicheskoe formirovanie professionalnikh interesov. Mokslas, 196 s.
13. Kirdyankina, S.V. (2011). Nauchno-metodicheskoe soprovozhdenie professionalnogo rosta uchitelya, 27 s.
14. Bondarevskaya, E.V. (2000). Teoriya i praktika lichnostno-orientirovannogo obrazovaniya: Monografiya. RGPU, 320 s.
15. Gromkova, M.T. (1994). O pedagogicheskoy podgotovke prepodavatelya visshey shkoli. № 4, 349 s.
16. Grinko, V.O. Osobennosti pedagogicheskoy deyatel'nosti prepodavatelya visshey shkoli v sovremennoy epokhe. <https://core.ac.uk>
17. Guziy, N.V. (2004). Pedagogichniy professionalizm: istoriko-metodolochni ta teoretichni aspekti. NPU, 243 s.
18. İlyasov, M. (2023). Pedaqoji prosesdə müəllim fəaliyyətinin texnoloji istiqamətləri. “Azərbaycan məktəbi” elmi nəzəri pedaqoji jurnal. № 2.
19. Kukharev, N.V. (1990). Na puti k professionalnomu sovershenstvu. Prosveshenie, 159 s.
20. Levina, M.M. (2001). Tekhnologyy professionalnogo pedagogicheskogo obrazovaniya: Ucheb. pos. Akademia, 270 s.
21. Markova, A.K. Psixologiya professionalizma. Znanie, 308 s.
22. Mitina, L.M. (1995). Psixologiya professionalnogo razvitiya uchitelya: dis., 408 s.

Göndərilib: 12.09.2023

Qəbul edilib: 06.11.2023